

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ
ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ АГРАР УНИВЕРСИТЕТИ**

РЕФФЕРАТ

Мавзу: Инвестиция фаолияти ва инвестиция сиёсати

Текширди: _____
Бажарди: Олимов З

ТОШКЕНТ-2016

Режа:

- 1. Инвестиция фаолиятининг объектлари ва субъектлари.*
- 2. Инвестиция фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш.*
- 3. Инвестиция фаолиятида ташиқи иқтисодий сиёсатни тартибга солиш усуллари.*
- 4. Инвестиция фаолиятига таъсир этувчи омиллари.*

Кириш

Инвестицион фаолиятнинг ташаббускорлари бўлиб, инвесторлар (ёки инвестиция субъектлари) майдонга чиқади.

Инвесторлар ўзлари эгалик қиладиган ва қарзга олинган мулк ва ақлий кадриятларини тадбиркорлик ишига ишлатиш тўғрисида қарорга келган инвестицион фаолият субъектларидир. Инвесторлар улуш кўшувчилар, кредиторлар, харидорлар ролида майдонга чиқишлари, шунингдек, инвестицион фаолиятнинг бошқа қатнашчилари вазифаларини бажаришлари мумкин.

Инвестицион жараённинг асосий иштирокчилари бўлиб давлат, корхона ва ташкилотлар, компаниялар ва жисмоний шахслар ҳисобланади. Ўз навбатида буларнинг ҳар бири инвестиция жараёнининг талаб ҳамда тақлифида иштирок этишлари мумкин.

Инвестициялар фаолиятининг субъектлари бўйича уларни асосий уч гуруҳга ажратиш мумкин, яъни булар:

- давлат инвестициялари;
- хусусий инвестициялар;
- чет эл инвестицияларига бўлиш мумкин.

Давлат инвестицияларига- шу давлатнинг давлат бюджети ва маҳаллий бюджет шаклидаги маблағларнинг бир қисмини, ишлаб чиқаришни кўллаб-қувватлаш, ижтимоий ва иқтисодий ўсишни таъминлаш учун жойлаштириш тушунилади.

Давлат томонидан маблағ ажратиш йўли билан, айтилиши вақтда бу ишни ҳукумат ва бошқарув органлари инвестицион ва ссуда ресурсларини бюджетдан маблағ билан таъминлаш ҳисобига амалга оширади. Бозор иқтисодиёти шароитларида давлатнинг инвестицион фаолиятидаги роли асосан фан-техника тараққиётини рағбатлантириш, малакали ишчи кучини етиштириб бериш, ишлаб чиқариш инфраструктурасига маблағлар ажратиш

сингари қиммат турадиган жараёнларга давлат сектори бюджетидан етарли маблағ бериш билан чекланиши керак. Бундан ташқари, иқтисодий мустақилликни таъминлаш ва фан-техника тараққиётини тезлаштириш, жамоат ишлаб чиқариши соҳаларини соғломлаштириш, қолоқ туманлар ижтимоий инфраструктурасини индустриллаш ҳамда яхшилаш мақсадларида иқтисодийнинг устувор соҳаларига давлат томонидан ссудалар ва субсидиялар кўринишида ёрдам берилиши мумкин.

Ижро этувчи органнинг ихтиёрий даражаси учун ҳам ўз фаолиятини молиялаштириш учун кўп миқдорда пул маблағи талаб этилади. Бу фаолият мактаб, касалхоналар ва турар жойларни қуришда капитал қўйиш билан боғлиқдир. Асосан бундай проектлар турли хил узоқ муддатли қарз мажбуриятлари облигациялар чиқариш орқали молиялаштирилади. Пул маблағларига бўлган талабнинг яна бир манбаси бу давлатнинг жорий харажатларидир. Масалан шаҳар хокимиятлари учун тупланган маҳаллий солиқлар ва йиғимлар келиб тушмасидан олдин жорий харажатлар учун пул маблағлари керак бўлиши мумкин. Бундай ҳолда улар қисқа муддатли облигациялар чиқариш ёрдамида молиялаштириладилар.

Айрим ҳолларда ижро этувчи орган пул таклифини амалга оширувчилар томонида қатнашиши мумкин. Агар вилоятда қандайдир муддат давомида пул маблағи бўш турадиган бўлса, у ҳолда бу маблағни жорий ҳисобда ушлаб туриш ўрнига, хокимият бу маблағни қисқа муддатли инструментларга жойлаб, бу орқали даромад олиши мумкин.

Хусусий инвестициялар эса – турли хил хусусий корхона ва ташкилотлар, фирмалар, тадбиркорлар ҳамда аҳоли томонидан бирор бир фаолиятга фойда олиш мақсадида жойлаштирган маблағлари киради. Бунда давлат ва юқори вазирлиги бўлмаган хусусий юридик ва жисмоний шахслар, хўжалик уюшмалари, жамиятлар, ширкатлар шунингдек жамоат ташкилотлари ва бошқа юридик шахслар ва жисмоний шахслар томонидан маблағлар ажратиш йўли билан амалга оширилади.

Кўп корхоналар фаолият туридан катъий назар, узини фаолиятини таъминлаб туриш учун кўп миқдорда маблағга мухтож бўлади. Бу корхоналарнинг ҳам узок ҳамда қисқа муддатли харажатлари мавжуд. Корхоналарнинг қисқа ва узок муддатли харажатларини молиялаштириш учун корхоналар турли хилдаги қарз мажбуриятлари ва аксияларни муомалага чиқаради. Уз навбатида уларда буш пул маблағлари мавжуд бўлса, улар бу маблағларни бошқа фаолиятга ёнлатиради ва бу орқали даромад олади.

Жисмоний шахслар эса инвестицион жараёнга турли хил усулда маблағ етказиб бериши мумкин, масалан пул маблағларини банк ҳисоб ракамлардида жойлаш, облигация, аксия ва суғурта полисларини сотиб олиш, турли хилдаги мулкни сотиб олиш ва ҳк. Молиявий инструментларни танлаш – муҳим масала бўлиб, у инвестор уз олдиға куядиган мақсадларига боғлиқдир.

Чет эл (хорижий) инвестициялар – бу чет элдан кириб келаётган маблағлар оқими ҳисобланади. Инвестициянинг ушбу тури ҳам давлат ва хусусий турларини ўз ичига олади. Бунда инвестиция фаолияти давлатлар, юридик шахслар ва чет эл фуқаролари томонидан чет эл инвестицияларини бериш йўли орқали амалға оширилади.

Мулкка эғалик қилиш ҳуқуқига, бекаму-кўст хўжалик юритиш ёки оператив равишда бошқариш ҳуқуқига, шунингдек даромадалар манбаиға, жамғармаларига эға бўлган ва қарзға бериладиган ҳамда жалб этиладиган маблағларни олиш ҳуқуқидан фойдалана оладиган ватан ва чет эл фуқаролари, юридик шахслар, шунингдек ажнабий давлатлар томонидан бирғаликда инвестициялар ажратиш йўли билан.

Демак, инвестицияларни амалға оширишда инвестицион фаолиятни олиб бориш шакллари ҳам мулкчилик шакллариға қараб белгиланади. Маблағларнинг қайси соҳаларға ажратилиши, ҳажмлари ва инвестициялар беришда қатнашиш шартларига қараб инвестицион фаолиятнинг қуйидаги объектлари тавофут қилинади:

Халқ хўжалигининг ҳамма соҳаларида янгидан яратиладиган ва замонавий ҳолга келтириладиган асосий фондлар ва айланма маблағлар; фан-техника маҳсулотлари, ақлий кадриятлар, акциялар, облигациялар ва бошқа қимматли қоғозлар, пул улушлари, мулк ҳуқуқлар ва бошқалар.

Инвестициялар – иқтисодий ва бошқа фаолият объектларига киритилган моддий ва номоддий неъматлар ҳамда уларга доир ҳуқуқларини йиғиндисига тушунилади.

Ўзбекистон Республикасида инвестицион фаолиятни қуйидаги йўллар билан амалга ошириш мумкин:

- юридик шахслар тузиш ёки уларнинг устав жамғармаларида (капиталларида) улушли иштирок этиш, шу жумладан мол-мулкни ёки акцияларни олиш;

- қимматли-қоғозларни, шу жумладан Ўзбекистон Республикаси резидентлари томонидан эмиссия қилинган қарз мажбуриятларини олиш;

- концессияларни, шу жумладан табиий ресурсларни қидириш, ишлаб чиқиш, қазиб олиш ёки улардан фойдаланишга бўлган концессияларни олиш;

- мулк ҳуқуқини, шу жумладан улар жойлашган ер участкалари билан биргаликда савдо ва хизмат кўрсатиш соҳалари объектларига, турар жойларга мулк ҳуқуқини, шунингдек, ерга ҳамда бошқа табиий ресурсларга эгалик қилиш ва улардан фойдаланиш (шу жумладан, ижара асосида фойдаланиш) ҳуқуқини қонун ҳужжатларига мувофиқ олиш.

Тадбиркорликнинг мулкчилик туридан қатъий назар **инвестиция фаолияти доирасида** давлат бюджети, бюджетдан ташқари фондлар, корхонанинг ўз маблағлари, тижорат банклари маблағлари ва аҳоли томонидан жойлаштирилган улушли маблағлар ҳисобидан тўғридан- тўғри молиялаш орқали ўз фаолиятини амалга оширадилар.

Ўзбекистон Республикаси Хукумати кафолати остида чет эл инвестициялари ва кредитларини жалб этган ҳолда амалга ошириладиган инвестициялар марказлашган инвестиция ҳисобланади.

Марказлаштирилган инвестицияларни амалга ошириш бўйича қарорлар давлат органлари томонидан ижтимоий иқтисодий ривожланишнинг истиқболга мўлжалланган тахминлари, аниқ мақсадга мўлжалланган тахминлари, аниқ мақсадга мўлжалланган илмий техник ва комплекс давлат дастурлари ҳамда ана шу инвестицияларнинг мақсадга мувофиқлигини аниқловчи техник-иқтисодий асослар негизида қабул қилинади.

Умумдавлат аҳамиятига молик бўлган, аниқ мақсадга мўлжалланган комплекс давлат дастурларининг лойиҳалари Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси белгилайдиган тартибда ишлаб чиқилади ва тасдиқланади.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси давлат бюджетидан молияланадиган инвестицияларнинг хажмларини тасдиқлайди.

2. Инвестиция фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш.

Инвестиция муносабатларининг давлат томонидан тартибга солиниши ҳуқуқий шароитлар яратиш, ушбу фаолиятни юритиш учун кафолатлар бериш, бу фаолият субъектларини суғурталаш ва бошқа воситалар орқали ижтимоий ёки давлат манфаатларини амалга ошириш йўлида ташкил этилади.

Инвестиция фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш қуйидаги йўллар билан амалга оширилади:

- инвестиция фаолиятини қонунчилик негизини такомиллаштириш;
- солиқ тўловчилар ва солиқ солиш объектларини, солиқ ставкалари ва уларга доир имтиёзларни табақалаштирувчи солиқ тизимини қўллаш;
- асосий фондларни жадал амортизация қилиш;
- нормалар, қоидалар ва стандартларни белгилаш;
- монополияга қарши чораларни қўллаш;
- кредит сиёсати ва нарх белгилаш сиёсатини ўтказиш;
- ерга ва табиий ресурсларга эгалик қилиш ва улардан фойдаланиш шартларини белгилаш;

- инвестиция лойихаларини экспертиза қилиш механизмларини белгилаш;
- Ўзбекистон Республикаси Инвестиция дастурига киритилган инвестиция лойихаларининг амалга оширилиши мониторингини юритиш;

Ҳозирги даврда инвестиция муносабатлари капиталларга эгалик қилиш, улардан фойдаланиш ва уларни тасарруф этиш борасидаги муносабатларни камраб олади ва нафақат миллий иқтисодиёт доирасида, балки халқаро иқтисодиёт даражасида ресурсларни тақсимлаш, қайта тақсимлаш жараёнларини акс эттиради.

Маълумки инвестиция фаолияти капитал, тадбиркорлик, молия, инновация, ижтимоий, истеъмол ва бошқа инвестияларлиг ҳамма турлари билан боғлиқ бўлиб, одатда, солиқларнинг фискал (хазинани тўлдириш) ва тартибга солиш функцияларидан фойдаланиш йўли билан амалга оширилади. Бу фаолият, шунингдек, амортизация сиёсатини, дотациялар, субсидиялар тизимини, кредит, нарх сиёсатини, давлат кафолатлари тизимини, имтиёзлар яратишни, чет эл инвесторларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилишни ва бошқаларни ҳам камраб олади. Давлат харажатларини молиялаштириш учун турли даражадаги бюджетларга зарур маблағлар тушумларини таъминлашга қаратилган фискал вазифанинг бажарилиши, миллий иқтисодиётнинг ривожланиш даражасига боғлиқ. Тартибга солиш функциясининг ишлатилиши давлатнинг такрор ишлаб чиқариш жараёнида айрим тармоқ-ларга инвестициялар оқимларини бошқариши билан амалга оширилади. Шу билан бирга, иқтисодиётнинг турли соҳа-ларида капитал жамғарилиши жараёнларини кучайтириш ёки сусайтириш, аҳолининг тўловга қобил талабини кенгайтириш ёки қисқартириш йўллари билан тартибга солиш функциясини билан фойдаланилади. Солиқларни тартибга солиш макроиқтисодий жараён ва пропорцияларга таъсир этишига қаратилади. Солиққа тортишда имтиёзлар асосан микроиқтисодиётга қаратилган ва иқтисодий субъектлар манфаатларини ҳисобга олади. Биз юқорида кўриб ўтган функциялар солиқ ставкалари миқдори ўзгартириш, имтиёзлар ва санкциялар (жазо чоралари)

қўллаш, солиқ кредитлари бериш, тўлов муддатларини кечиктириш ва бошқа йўллар билан амалга оширилади.

Жаҳондаги кўпгина мамлакатларда солиқларнинг инвестиция фаолиятини рағбатлантиришга қаратилган тартибга солиш функциясидан самарали фойдаланилади. Масалан:

Япония, Тайван, Жанубий .Кореяда ўтиш даврида солиқ протекционизмдан унумли фойдаланилган. АҚШ да «буюк депрессия»ни бартараф этиш даврида ҳам худди шундай бўлган.

Фан-техника тараққиётини рағбатлантириш учун солиқ имтиёзлари турларидан бири инвестиция солиқ кредити ҳисобланади. АҚШ да солиқ имтиёзининг бу тури 1962 йилдан то 1986 йилга қадар қўлланилган. Бунда чегирма (скидка) миқдори техника-жиҳозлар тури ва уларнинг хизмат муддати бўйича табақалаштирилган. Бу имтиёзнинг вариантларидан бирида АҚШ ишлов берувчи саноатидаги корпорациялар фойда солиғининг ишга туширилган ҳамда хизмат муддати 8 йил ва ундан ортиқ бўлган техникалар қийматининг 7 фоизи миқдорида, хизмат муддати камроқ бўлган техникаларни ишга туширилганлик учун камроқ миқдорларда қисқартириш ҳуқуқини олдилар.

Японияда, масалан, саноат компаниялари илғор техника ва технологияга қилинган инвестицияларнинг 7 фоизига тенг миқдорда фойда солиғини қисқартириш ҳуқуқига эга. Канадада бундай чегирма илғор техникага қилинган инвестицияларнинг 7 фоиздан 20 фоизигача миқдорини ташкил қилади.

Солиқ кредити кўринишидаги имтиёзлар тадбиркорликнинг илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишланма-лар (ИТТКИ) харажатларига тадбиқан ҳам кенг қўлланилади. Бир қатор мамлакатларда солиқ кредити компанияларнинг фойда солиғидан бу компанияларнинг ўтган йил ёки базис давр учун ўртача йиллик меъёрларга нисбатан ИТТКИ хара-жатлари ўсишининг муайян ҳиссасини чегириш кўринишида амал қилади (АҚШ да ••

20 фоиз, Францияда -- 50 фоиз, Японияда — 20 фоиз, Канадада 100 фоиз ва ундан юқори).

Ғарб мамлакатларида солиқ имтиёзлари, биринчи навбатда инвестициялар ва илмий техника фаолиятини рағбатлантириш, шунингдек айрим тармоқлар ва минтақаларни ривожлантиришни қўллаб-қувватлаш учун жорий қилинади. Уларнинг ёрдамида ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва модернизациялаш, техникалар билан қайта жиҳозлаш учун шароитлар яратилади. Инвестиция, илмий-техника фаолиятини, тадбиркорликни бутун мамлакат доирасида, минтақа миқёсида ва айрим фаолият соҳалари бўйича рағбатлантиришга йўналтирилган солиқ имтиёзлари энг барқарор имтиёзлар ҳисобланади. Солиқ имтиёзлари қуйидаги шаклларда қўлланилади:

- фойда солиғидан чегирма тарзида бериладиган солиқ кредити;
- фойда солиғи базасини камайтириш чегирмалари;
- солиқдан бутунлай озод қилиш ёки пасайтирилган солиқставкаларини белгилаш;
- жадаллаштирилган амортизацияни қўллаш.

Турли мамлакатларнинг тажрибалари тасдиқлашича, жадаллаштирилган амортизация:

- капитал жамғарилишини тезлаштириш (чунки яширилган фойданинг жами суммаси капитал қўйилмаларга кетади);
- асосий капиталнинг янгиланишини жадаллаштириш, муайян даражада уни инфляциядан бехатар қилиш ва рақобатбардошликни кўтариш;
- инвестицияга йўналтириладиган фойдани солиққа тортишдан қонуний равишда озод қилиш имкониятларини беради.

Мамлакатимизда амалда бўлган қонун ҳужжатларга кўра амортизация ажратмалари нормаларини кўпайтиришга руҳсат берилган, лекин улар белгиланган меъёридан икки мартаба ортиқ бўлмаслиги таъкидланган. Шу билан бирга, белгиланган меъёридан ортиқ ҳисобланган амортизация ажратмалари солиққа тортиладиган базага киритилади ва солиққа тортилади. Амалда бундай механизм асосий капиталнинг хизмат муддатини

қисқартиришга имконият беради, лекин ишлаб чиқаришни техника билан қайта қуроллантириш харажатларини рағбатлантириш вазифасини бажармайди ва шаклланадиган амортизация фондини инвестициялаш манбаи тарзида кўпайтирмайди. Шундай қилиб, жадаллаштирилган амортизациянинг амалда йўқлиги ишлаб чиқаришда инвестицияларни рағбатлантиришга йўналтирилган тадбирларини чеклаб қўяди. Шундай қилиб амалиётдаги жадаллаштирилган амортизация усули асосий капитал хизмат муддатини қисқартиришга имкон беради, бироқ амалий жиҳатдан жадаллаштирилган амортизацияни деярли истисно қилади

Бозор иқтисодиёти шароитида у ёки бу инвестиция объектига қўйилма қўйиш шу мақсаддан келадиган даромад даражасига боғлиқ. Даромад нормаси, у орқали эса ушбу активларнинг баҳолари, инвестиция товарларига бўлган талаб ва таклиф орқали аниқланади. Бундай ҳолларда давлат ўзининг пул-кредит сиёсати орқали инвестицияга бўлган талаб ва таклифни тузилиши ва нисбатига таъсир этиши мумкин. Натижада эса инвестиция қатнашчилари молиявий активларнинг даромадлилик меёрига уз таъсирини ўтказади. Бизга маълумки ҳар бир давлат ўзининг иқтисодий ҳолатидан келиб чиқиб у ёки бу турдаги инвестиция бозорини тартибга солиш концепциясини куллайди. Жаҳон амалиётида кулланилган ҳар **қандай концепциялар икки даражали мақсадни уз ичига олади.**

1. Оралиқ мақсад- талаб ва таклиф нисбати, фоиз ставкалари ва пул массасининг ўсишини мутаносиблаштириш ишларини амалга ошириш кузда тутилади.

2. Пировард мақсад- миллий даромадни ўстириш, аҳолининг бандлилик даражасини таъминлаш, инфляцияни пасайтириш в.б. ҳисобланади.

Оралиқ мақсад эса пул-кредит ва молия соҳасидаги талаб ва таклиф ўртасидаги мос келадиган нисбатни тартибга солиш мўлжали сифатида хизмат қилади.

Пировард (стратегик) мақсад пул-кредит сиёсатини ишлаб чиқаришга таъсир этиш даражасини аниқлайди.

Умуман олганда давлат томонидан инвестиция фаолиятини тартибга солиш қуйдаги мақсадларга боғлиқ:

- ишлаб чиқариш ва бандлилик ўртасидаги тебранишни теккислаш;
- баҳони барқарорлаштириш (ҳеч бўлмаганда инфляция даражасини пасайтириш);
- миллий дароматни ўстириш;
- тўлов балансини яхшилаш (ички ва ташқи қарзларни қисқартириш);
- давлат бюджети камомадини пасайтириш.

Инвестиция фаолиятини давлат томонидан рағбатлантиришда давлат томонидан амалга ошираладиган чора тадбирларга қуйдаги киради:

1. Кредит экспанцияси (тижорат банклари томонидан бериладиган кредит ресурсларнинг фоиз ставкасини пасайтириш йули билан ссуда капиталнинг таклифини ошириш).

2. Давлат манфаатдор бўлган тармоқларни бюджет ресурслари ҳисобидан кредитлаш.

3. Давлат манфаатдор бўлган қарздор тармоқларни тўлов қобилиятини кафолатлаш.

Ўзбекистон Республикасининг «Инвестиция фаолияти тўғрисида» ги Қонунида қуйдаги давлат томонидан инвестиция фаолиятини тартибга солиш чоралари белгиланган:

- инвестиция фаолиятининг Қонунчилик негизини такомиллаштириш;
- солиқ тўловчилар ва солиқ солиш объектларининг, солиқ ставкалари ва уларга доир имтиёзларини табақалаштирувчи солиқ тизимини қўллаш;
- асосий фондларнинг жадал амортизация қилиш;
- монополияга қарши чораларни куллаш;
- инвестиция лойиҳаларининг экспертиза қилиш механизмини такомиллаштириш;
- Ўзбекистон Республикаси инвестиция дастурига киритилган инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш мониторингини юритиш.

3. Инвестиция фаолиятида ташқи иқтисодий сиёсатни тартибга солиш усуллари.

Инвестиция фаолиятини давлат томонидан тартибга солишда мамлакатнинг ташқи иқтисодий сиёсатини тартибга солиш ҳам муҳим аҳамиятига эга.

Ташқи иқтисодий сиёсат – бу миллий жорий ва стратегик мақсадларга мувофиқ ташқи иқтисодий муносабатлар соҳасида давлат идоралари томонидан амалга ошириладиган чора – тадбирлар мажмуасидир.

Бирор давлатнинг ўз миллий иқтисодиётини чет эл рақобатидан ҳимоя қилишга қаратилган иқтисодий сиёсати *протекционизм* деб аталади ва бу сиёсатнинг айрим усуллари халқаро айрибошлашнинг бирмунча эркинлашувига қарамай, барча мамлакатлар томонидан қўлланилади.

Маълумки, тарихан таркиб топган объектив ҳолатга кура Ўзбекистон собиқ Иттифокдош республикалар иқтисодиёти билан чамбарчас боғланган эди. Шу боис Ўзбекистонда ташқи иқтисодий фаолият икки йўналишда олиб борилмоқда; биринчидан, собиқ иттифокдош республикалар билан, иккинчидан, республика илгари бевосита ўзаро муносабатларда бўлмаган хорижий давлатлар билан. Агар биринчи йўналиш, Ўзбекистонни кам харажатлар сарфлаб, кенг кўламда хом ашё, тайёр маҳсулотлар, технологиялар, фан-техника ахборотлари бозорига кириб боришини таъминласа, унга кудратли транспорт тармоқлари ва алоқа воситаларидан фойдаланиш имкониятини яратса, иккинчи йўналиш, республика иқтисодиётини кенг равишда жаҳон ҳамжамиятига бирлашувининг иқтисодий ва ташкилий-ҳуқуқий асосларини яратиш имконини беради.

Ўзбекистонда ташқи иқтисодий соҳадаги давлат сиёсатини шакллантиришда собиқ Иттифокдан мерос бўлиб қолган иқтисодий алоқаларнинг хусусиятлари ҳам ҳисобга олинган. Бу хусусиятлар қуйидагилардан иборат:

- Асосан анъанавий товарлар савдоси билан чекланиб қолиш, халқаро иқтисодий муносабатларнинг хизматлар ва ахборотлар, молия капитали ва ишчи кучи билан айирбошлаш каби турларини деярли ривожланмаганлиги;

- Импортнинг экспортдан устунлиги. Масалан, 1990 йилда республикамизнинг ташқи савдо обороти ташиб келтириш ҳажми 2,8 млрд. сумни, четга маҳсулот чиқариш ҳажми 1,2 млрд. сумни ташкил этган эди;

- Экспорт ва импорт структурасининг самарасизлиги: четга асосан хом ашё чиқарилган, четдан халқ истеъмолчи моллари келтирилган.

Бундай ҳолат республика иқтисодиётидаги номутаносибликни янада чуқурлаштирди. Шунинг учун ҳам, Ўзбекистонни жаҳон ҳамжамиятига қушилиши Республиканинг мавжуд имкониятларини объективни баҳолашни ва улардан миллий манфаатлар йулида имкони борича тулик фойдаланишни талаб қилади.

Эслатиш лозимки, Ўзбекистон собиқ Иттифокнинг йирик республикаларидан бири бўлиб, аҳолисининг сони бўйича 3-уринни ва ялпи миллий маҳсулот ҳажми бўйича 5-уринни эгаллаб келган. Ўзбекистон ялпи миллий маҳсулотнинг ҳажми бўйича Болгария, Сингапур, БАА, Кувайт каби давлатлардан олдинда бўлиб, дунёдаги 40 та йирик мамлакатлар каторига киради. Республика табиий ресурсларга бой, саноатда ва кишлок хўжалигида етарли даражада ривожланган айрим ишлаб чиқаришларга эга. Масалан, Ўзбекистон табиий газ казиб олишда дунёда 9- уринда, олтин казишда 7- уринда, олтингугурт кислотаси ва минерал уғитлар ишлаб чиқаришда ҳамда пилла етиштиришда 7- уринда туради. 90-йиллар Ўзбекистон иқтисодий мустақиллигининг дастлабки босқичи ҳисобланади ва давлатнинг ташқи иқтисодий сиёсатининг мақсадлари шу даврнинг ўзига хос хусусиятларига мос келиши керак. Улар орасида энг муҳимлари қуйидагилар:

- Экспортни ривожлантириш ва унинг тузилишини яхшилаш. Чунки экспортга йуналтирилган иқтисодиётни шакллантириш миллий ишлаб чиқаришни техник иқтисодий жихатдан жаҳон даражасига кутаради, унинг

тузилишини такомиллаштиради, республика валюта захираларини купайтиради;

- Импорт тузилишини такомиллаштириш, яъни миллий ишлаб чиқаришни замонавийлаштириш ва кенгайтиришга қаратиш, илгариги хато ва камчиликларни бартараф этиш;

- Ишлаб чиқарувчи кучларни сифат жиҳатидан янги босқичга кутариш учун чет эл инвестицияларини жалб этиш;

- Ўзбекистон иқтисодий хавфсизлигини таъминлаш, яъни маълум даражада ташқи иқтисодий фаолиятда экспорт – импорт операциялари, валютани олиб чиқиш, бошқа халқаро битимлар устидан давлат назоратини ўрнатиш.

Ўзбекистоннинг ташқи иқтисодий сиёсати аниқ белгиланган мақсадлар ва уларни амалга ошириш учун асосий тадбирларни ўз ичига олади.

Биринчидан, Республика миллий иқтисодиётининг кучли экспорт бўғинини ташкил этувчи ва уни жаҳон бозорида муносиб ўринга эга бўлишини таъминловчи соҳаларини аниқлаш.

Иккинчидан, иқтисодиётнинг экспорт бўғинида давлат томонидан қўллаб – қувватлаш усулларида кенг фойдаланиш. Бу усуллар қуйидагилардан иборат:

— Экспортга йўналтирилган ишлаб чиқаришни кенгайтириш учун имтиёзли фоизлар бўйича кўп муддатли кредитлар ажратиш, мўлжалланган инвестицияларни суғурталаш;

— Экспорт қилувчиларга миллий ишлаб чиқариш ва унинг хорижий рақобатчилари ишлаб чиқариши харажатлари ўртасидаги фарқни қоплаш;

— Давлат томонидан республикага замонавий технологиялар, тажрибалар, билимларни кириб келишига субсидиялар ажратиш;

— Экспорт ва импортни лицензиялаш ёки четга мол чиқаришга ва четдан уни олиб келишга рухсатномалар бериш;

— Ишлаб чиқариш жараёнида қатнашувчи, хориждан келтириладиган хом – ашё ва материаллар, асбоб – ускуналар ва жиҳозлар улушини босқичма – босқич камайтириш ва бошқалар.

Шу билан бирга, ташқи иқтисодий – сиёсат миллий валютани мустаҳкамлаш ва уни бошқа валюталарга эркин алмашинувини таъминлашни, ички нархларни жаҳон бозори нархларига яқинлаштириш мақсадида баҳолар ислохотини тугаллашни, ташқи иқтисодий фаолиятнинг меъёрий ва ҳуқуқий асосларини халқаро талаблар даражасига етказишни назарда тутди.

Ташқи иқтисодий фаолиятни давлат томонидан тартибга солиш давлат ташкилотлари томонидан чора-тадбирлар мажмуасини ишлаб чиқиш ва уни бажарилишини таъминлаш жараёнини ўзида акс эттиради. Бу чора-тадбирлар мамлакатнинг халқаро ихтисослашувдаги иштирокидан келадиган фойдани олиш, жаҳон хўжалигидаги даврий пасайишларнинг таъсирини йўқотиш ёки камайтириш, шунингдек валюта курсларининг тебраниши ва жаҳон иқтисодиётидаги бошқа салбий ҳодисаларнинг ички иқтисодиётга таъсирини пасайтиришга ёки йўқотишга, дунё бозорида миллий ишлаб чиқариш мавқеини мустаҳкамлашга йўналтирилган. Бошқача айтганда, давлат томонидан тартиблаш ҳар бир мамлакат ташқи иқтисодий сиёсатининг асосий вазифасини, яъни миллий иқтисодиётни самарали ривожланиши учун қулай ташқи шароит яратишни кўзда тутувчи чора-тадбирларни амалга оширишдир.

Ташқи иқтисодий фаолиятни давлат томонидан тартиблашга туб иқтисодий ислохотлар амалга оширилаётган мамлакатларда катта аҳамият берилади. Айниқса Ўзбекистонда иқтисодиётни барқарорлаштириш ва хўжалик юритишнинг янги моделини шакллантиришда бош ислохотчи сифатида давлатга муҳим роль ажратилган.

Ҳозирги кунда Ўзбекистон ташқи иқтисодий фаолиятини бошқариш қуйидаги ташкилотлар орқали амалга оширилади:

- Республика Президенти, Олий Мажлис ва Вазирлар Маҳкамаси Ўзбекистон ташқи иқтисодий фаолиятнинг ривожланиш стратегиясини аниқлайди, унинг норматив базасини ишлаб чиқади ва халқаро иқтисодий муносабатларнинг барча иштирокчилари ҳаракатига умумий раҳбарликни ва улар устидан назоратни амалга оширади;

- ташқи иқтисодий алоқа вазирлиги – ягона ташқи иқтисодий фаолиятни амалга оширишни, халқаро алоқаларнинг барча иштирокчилари, яъни давлат, ширкат, пайчилик, жамоат, хусусий ташкилотлар фаолиятини назорат қилишни таъминлайди;

- ташқи иқтисодий фаолиятни тартибга солишнинг давлат усулларини ишлаб чиқади ва қўллайди (божхона тарифлари, экспорт квоталари, ташқи иқтисодий фаолият билан шуғулланишга рухсат ва бошқалар);

- вазирликка тақдим этилган рўйхатга мос келувчи маҳсулотлар бўйича экспорт-импорт операцияларни ўтказиши;

- ташқи иқтисодий фаолият субъектлари томонидан тузиладиган ташқи иқтисодий шартнома ва келишувларни текширишни амалга оширади.

«Инновация», «Ўзагроимэкс», «Интерсервис», «Ўзташқитранс», «Ўзэкспомарказ» - Ташқи иқтисодий алоқа Вазирлиги тизимидаги йирик хўжалик ҳисобидаги ташқи савдо ва иқтисодий ташкилотлар ҳисобланади.

Ташқи иқтисодий фаолият банки ёки республика Миллий банки:

- ташқи иқтисодий операцияларга хизмат кўрсатади, шунингдек экспорт-импорт, сармоявий ва бошқа битимлар тузади;

- корхоналар, ташкилотлар, хусусий шахсларнинг валютадаги ҳисоб-китобларини олиб боради;

- хорижий валюта сармояларини жалб этади, уларга хизмат кўрсатади, валютадаги кредит захираларини йиғиши ва валютада кредитлашни амалга иширади;

- валюта захираларини яратади, сақлайди ва республиканинг валюта манфааиларини ҳимоя қилади.

«Ўзбекинвест» Давлат суғурта компанияси мамлакат ва хорижий инвестицияларни суғурталаш бўйича ташкилот ҳисобланади.

Давлат Божхона қўмитаси божхона масалалари бўйича меъёрий ҳужжатларни ишлаб чиқади ва уларнинг бажарилиши устидан назоратни амалга оширади.

Ташқи иқтисодий фаолиятни тартибга солишнинг билвосита иқтисодий усуллари ичида божхона божлари ва тарифлари жуда муҳим ҳисобланади. Улар ёрдамида халқаро муносабатларнинг кўринишларидан бири бўлган ташқи савдо тартибга солинади. Тарифларни ўзгартириш орқали давлат экспорт ва импортни рағбатлантириши ёки қисқартириши, унинг тузилишини вужудга келтириши, бу орқали эса миллий ишлаб чиқариш ва истеъмол муносабатларига таъсир этиши мумкин.

Божхона божи — бу мамлакатга олиб келинаётган ёки мамлакатдан олиб чиқилаётган маҳсулотларга солинадиган мажбурий солиқдир. Халқаро амалиётда божхона божларининг турли ҳиллари қўлланади ва уларни ҳисоблаш йўллари, ифодаланиши ҳамда ҳаракат соҳасига кўра куйидагича гуруҳлаш мумкин.

Амалиётда қўлланиладиган божхона божлари турлича. Агар уларнинг ҳисоблаш бўйича гуруҳланишини кўрадиган бўлсак, маҳсулот нархига нисбатан фоизда белгиланадиган адвалер божлар жаҳонда кўпроқ тарқалган. Шу сабабдан ҳам божнинг бу тури қўлланиладиган мамлакатларда маҳсулотнинг бож қийматини, яъни адвалер божларини ҳисоблашига асос бўлган маҳсулотнинг нархини аниқлаш усуллари катта эътибор берилади. Унинг ортиқ белгиланиши тариф ставкасини кўпайиши билан тенг кучлидир. Бож қиймати, импорт ва экспорт қилувчи, ташувчи ёки уларнинг ишончли вакиллари томонидан маҳсулотлар баённомасида кўрсатилади ва шунга мувофиқ ҳужжатлар билан тасдиқланади. Аммо баъзи ҳолларда божхона маҳсулотнинг эълон қилинган нархини тан олмасликка ва уни ўзи мустақил аниқлашга ҳуқуқи бор.

Амалдаги қўлланилаётган усулга қараб маҳсулот нархи 20 — 25 фоиз, хатто 2 мартагача кўпайтирилиши мумкин. Шунинг учун маҳсулот нархини белгилашнинг муҳимлиги ҳисобга олиниб; уни белгилаш коидалари тарифлар ва савдо ҳақидаги Бош битимга (ГАТТ) киритилган. Шунингдек, жаҳон амалиётида ташқи савдони тартибга солишда ўзига хос (специфик) ва аралаш божлар ҳам қўлланилади.

Божхона божларининг ифодаланиши ва фаолият соҳаси бўйича бирлаштирилган иккинчи гуруҳи аввало импорт божлари ва экспорт божларига ажралади.

Импорт божлар давлат бюджетини тўлдириш мақсадида ва ички бозорларга тушадиган чет эл товарлари оқимини тартибга солиш учун белгиланади. Ўз навбатида улар энг кам ва энг кўп миқдордаги импорт божларга бўлинади. Энг кам миқдордаги импорт божлар ўзаро қулай шароитлар тартибини яратиб беришни кузда тутувчи савдо шартномалари ва битимлари бўлган мамлакатлар маҳсулотларига ўрнатилади. Энг кўп миқдордаги импорт божлари эса бундай шартнома ва битимлар тузилмаган мамлакатлар маҳсулотига нисбатан ўрнатилади. Ундан ташқари кўплаб мамлакатларда имтиёзли божлар ҳам қўлланилади ва бу божлар асосан ривожланаётган мамлакатлардан импорт қилинаётган маҳсулотларга нисбатан ўрнатилади.

Экспорт божлар мамлакат ичида талаб кўп бўлган маҳсулотлар тақчиллигини олдини олиш мақсадида белгиланади. Импорт ва экспорт божлар билвосита таъсир кўрсатиш усуллари гуруҳига тааллуқлидир. қолганлари эса бевосита таъсир кўрсатиш усулларига киради.

Бож олинадиган маҳсулотлар, бож олинмайдиган маҳсулотлар, олиб келиш ва олиб кетиш тақиқланган маҳсулотлар, шунингдек божхона божлари ставкаси, яъни уларнинг тартибга солинган рўйхати божхона тарифлари деб аталади.

Божхона тарифлари қандайдир белгилашга кўра тақсимланган маҳсулотлар рўйхатини ўз ичига олган маҳсулот сархилловчилари

(классификаторлари) асосида қурилган. Бундай белгиларга ишлаб чиқариш, табиий фарқлар (хайвонот ва ўсимлик дунёси) қайта ишлаш даражаси (хом ашё, ярим тайёр маҳсулотлар, тайёр буюмлар)ни мисол қилиб келтириш мумкин.

Замонавий шароитда жаҳон савдосида товарларни шархловчи сифатида БМТнинг халқаро савдо классификаторидан, Брюссель Божхона Номенклатураси номланган классификаторидан кенг фойдаланилади. Бу классификаторлар маҳсулотларни тарифлаш ва шартли белгилашнинг уйғунлаштирилган тизими бўлиб, унда олти хонали шартли рақамли белгига эга бўлган маҳсулот ҳақидаги асосий маълумотлар ҳамда унинг маҳсулотлар номенклатурасидаги ўрни кўрсатилган.

Божхона тарифлари бир ёки бир неча бож миқдорлари устунига эга бўлиши мумкин, яъни улар оддий ва мураккаб бўлади. Оддий божхона тарифлари устуни маҳсулотлар келиб чиққан мамлакатлардан қатъий назар маҳсулотларга ягона ставкаларни кўзда тутди. Мураккаб божхона тарифлари устунига эса, маҳсулот бир неча бож ставкаларига эга бўлади ва у ёки бу мамлакатга унда вужудга келган иқтисодий ва сиёсий вазиятга қараб танлов асосида қўлланилади.

Жаҳон амалиётида ташқи иқтисодий фаолиятни тартибга солишнинг билвосита усуллари қараганда бевосита усуллари кенг фойдаланилади. Бевосита усуллар ўзининг мазмунига кўра иқтисодий, маъмурий, меъёри ҳуқуқий кўринишга эга бўлиши мумкин.

Лицензиялаш ва квоталаш иқтисодий характердаги бевосита усуллар ичида кенг тарқалгани ҳисобланади.

Лицензиялаш — бу ташқи иқтисодий операцияларни амалга оширишга давлат ташкилотларидан рухсат олишнинг маълум тартибидир. Ташқи иқтисодий операцияларга маҳсулотлар, ишлар ва хизматлар экспорти ҳамда импорт, молия операциялари ўтказиш, хорижда ишчи кучини ишга жойлаштириш ва бошқалар кириди. Ўзбекистонда лицензиялар фақат давлат рўйхатида қайд этилган ташқи иқтисодий фаолият қатнашчиларига берилади,

бошқа юридик шахсларга бериш тақиқланган. Лицензиялаш маълум вақт давомида умумдавлат мақсадларига мўлжалланган маҳсулотлар, хизматлар билан битимлар бўйича экспортни (импортни) чегаралаш ва носоғлом рақобатни огоҳлантириш чораси сифатида қўлланилади.

Маҳсулотлар экспорти ва импортини лицензиялаш давлатга улар оқимини каттиқ тартибга солишга, баъзи ҳолларда уларни вақтинча чегаралашга ва шу асосда ташқи иқтисодий тақчиллик ўсишини тўхтатишга ҳамда савдо балансини тенглаштиришга имкон беради.

Лицензиялар Бош лицензиялар ва бир марталик лицензияларга бўлинади. Бош лицензиялар Марказий ҳукумат томонидан бериледи ва ўзида маълум мамлакатларга стратегик бўлмаган, лицензия ҳужжатларини ҳақиқатда расмийлаштиришни талаб қилмайдиган маҳсулотлар экспортига расман рухсат беришни акс эттиради. Бир марталик лицензиялар лицензия бериш ҳуқуқига эга бўлган давлат идоралари томонидан экспорт ёки импорт бўйича ҳар бир алоҳида битимга рухсат кўринишида бериледи.

Маҳсулотлар, ишлар ва хизматлар экспорти ва импортига лицензиялар бериш ҳуқуқига Ўзбекистон Республикасининг қуйидаги бошқарув ташкилотлари эга Вазирлар Маҳкамаси, Молия, Адлия, Ички ишлар, Соғлиқни сақлаш, Халқ таълими вазирликлари, шунингдек Марказий банк.

Белгиланган чегаралар доирасида амалга ошириладиган битимларга лицензиялар ҳар бир алоҳида битим учун мол етказиб бериш ҳажми ёки қийматига Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги томонидан бериледи.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1994 йил 21 январдаги фармонида белгиланган квоталар доирасида лицензиялар бериладиган маҳсулотлар рўйхати, экспорт қилиш тақиқланган маҳсулотлар рўйхати ҳам белгиланган. Булар асосан муҳим озиқ-овқат маҳсулотлари давлат ресурсларидан ун, гўшт, ҳайвон ёғи, чой, қанд ва бошқалар. Олинган лицензиялар нусхаси Ўзбекистон давлат чегарасидан маҳсулотларни ўтказиш учун асос ҳисобланади. Кўпгина мамлакатларда импортни лицензиялаш уни чегаралаш мақсадида киритилади. Масалан, Ҳиндистонда истеъмол

молларининг импорти деярли тақиқланган, улардан баъзилари хорижда фақат махсус давлат ташкилотлари томонидан сотиб олинади.

Молия операцияларини ўтказишга лицензиялар асосан республика Молия вазирлиги ва Марказий банки томонидан ўз ва хорижий банкларга, молия муассасаларига берилади. Улар миллий молия-кредит муассасаларига мамлакат ичида ва унинг ташқарисида чет эл валютаси билан операцияларни амалга ошириш, хорижий молия-кредит муассасаларига эса ички бозорда юридик ва жисмоний шахсларга хизмат кўрсатиш ҳуқуқини беради.

Умуман, молия операцияларини лицензиялаш давлатга мамлакат ичида валюта оқими ҳаракатини тартибга солиш имконини беради.

Миллий давлат ва шунга ўхшаш тузилмаларга бериладиган ишга жойлаштириш лицензиялари, уларга хорижий шериклар билан келишган ҳолда хорижга ўз, ишчи кучини етказиб бериш ҳуқуқини беради.

Лицензиялаш билан бир қаторда жаҳон амалиётида маҳсулотлар, шунингдек ишчи кучи экспорт ва импортини чегаралаш мақсадида квоталаш кенг қўлланилади.

Бу усулнинг моҳияти шундан иборатки, унда ваколатли давлат ёки халқаро ташкилот алоҳида маҳсулотлар, хизматлар, мамлакатлар ва мамлакатлар гуруҳи бўйича маълум даврга экспорт ёки импортга миқдорий ёки қиймат чегараларни (квоталарини) белгилайди. Давлат томонидан тартибга солиш тадбири сифатида квоталаш тўлов балансларини, ички бозорда талаб ва таклифни баланслаштириш учун, музокараларда ўзаро келишувга эришиш учун қўлланилади. Ўзбекистонда квоталаш халқ истеъмол молларини ва стратегик хом ашёнинг муҳим турларини олиб чиқишни чегаралаш усули сифатида қўлланилмоқда.

Ташқи иқтисодий фаолиятни давлатлараро тартибга солиш тадбири сифатида квоталаш асосан халқаро барқарорлаштириш битимларига мувофиқ қўлланилади. Бу битимлар, қандайдир бир маҳсулотни ишлаб чиқаришда ёки экспорт қилишда ҳар бир иштирокчи мамлакатнинг хиссасини белгилайди.

Масалан, нефть экспорт қилувчи мамлакатлар халқаро ташқилоти ҳиссасига жаҳон нефть захираларининг 77 фоиздан ортиғи туғри келади. Нефтниг жаҳон бозоридаги нарҳини барқарорлаштириш мақсадида бу ташқилот ўз аъзоларига экспорт квоталари миқдорини белгилайди. 1991 йилда Саудия Арабистони учун кунига — 5,4, кувайт учун — 1,5, Ироқ учун — 3,1, Эрон учун — 3,1, Бирлашган Араб Амирликлари учун— 1,5, Венесуэла учун эса — 1,9 млн. баррель миқдорида нефть экспорт қилиш белгиланган эди.

Квоталаш фақат маҳсулот оқимларини эмас, балки ишчи кучи оқимларини ҳам тартибга солишда қўлланилади. Кўпгина ривожланган мамлакатлар ички меҳнат бозорини ҳимоялаш мақсадида хориждан ишчи кучи импортига квоталар ўрнатади.

Лицензиялаш ва квоталашдан ташқари ташқи иқтисодий фаолиятни турли кўринишларини тартибга солиш мақсадида иқтисодий ҳарактердаги бошқа бевосита усуллар ҳам қўлланилади. Уларга божхона божларининг баъзи турлари, экспортни ихтиёрий чегаралаш, пасайтирилган экспорт баҳоси ва энг кам импорт баҳоси, экспорт субсидиялари, корхона низом фондида капитал ҳиссасини аниқлаш, белгиланган валюта курси ва бошқалар киради.

4. Инвестиция фаолиятига таъсир этувчи омиллари.

Инвестицияларнинг иқтисодиётга кириб келиши ва уларнинг интенсивлиги бир қанча омилларга боғлиқ бўлиб, бу омиллар бир суз билан инвестицион муҳит деб аталади.

Инвестицион муҳит бир неча омиллардан иборат. Уларнинг асосийлари қуйидаги-лардир:

1. инвестиция сиёсати;
2. инвестиция иқлими;
3. инвестиция фаолияти инвестиция;

Инвестиция сиёсати инвесторларнинг ҳақ ҳуқуқлари, имтиёзларини таъминлаш билан бир каторда иқтисодий тармоқларига тегишли асосий фондларни кенгайтирилган қайта ишлаб чиқаришга йуналтириш, солиққа тортиш механизми ва молия-кредит сиёсатини таъминлаш билан боғлиқ бўлган тадбирлар йигиндидан таркиб топади.

Инвестиция иқлими, яъни климати, жуда кенг маъноли тушунча бўлиб, бунда, инвесторлар томонидан уз маблағлари қай йўсинда сарфланиши турли усуллар орқали баҳоланади, мисол учун, мамлакатда капитал қўйилмаларни жойлаштириш учун яратилган шарт-шароитлар қанчалик даражада эканлигига баҳо берилади, шунингдек, мамлакатнинг ички сиёсати, иқтисодийети, маданияти ва ҳатто мафқураси ҳам ҳисобга олинади.

Инвестиция иқлими тушунчаси микро ва макроиқтисодий доираларда кўриб чиқилади ва улар ўзаро бир- бири билан узвий боғлиқ бўлади.

Макро доирадаги бу тушунча мамлакатдаги сиёсий, иқтисодий, ижтимоий вазият сингари омилларни ўз ичига олади. Жумладан, давлатнинг инвесторлар хусусидаги сиёсати, халқаро битимларга риоя қилиш анъаналари, хорижий инвестицияларни национализация (миллийлаштириш) қилишга мойиллик, молиявий институтларнинг мустақамлиги, иқтисодийда давлат аралашувининг даражаси ва бошқалар сингари кўрсаткичлар ҳал қилувчи ролни ўйнайди.

Микро иқтисодий инвестиция иқлимида эса инвесторнинг конкрет субъектлар, яъни давлат органлари, хўжалик субъектлари, мол етказиб берувчилар, меҳнат жамоалари, молия кредит тизимлари билан бўладиган муносабатлари намоён бўлади

Инвестицион фаолият, инвестициялашнинг энг асосий марказий бўғини ҳисобланади, чунки айнан шу жараёнда инвестиция бир кўринишдан иккинчи кўринишга утади, яъни жамғармалар(ресурслар), қўйилмалар (харажатлар), капитал мулк (тайер маҳсулот), иқтисодий самара (даромад, фойда) шаклини олади.

Қонуний иқтисодий ва сиёсий барқарорлик, солиқ тизимининг тўғри йўлга қўйилмаганлиги, тадбиркорлик фаолиятини амалга оширадиган субъектлар орасидаги муносабатларни тартибга солиб турувчи Қонуний механизмларнинг йўқлиги, инвестиция даражаси, миллий валютанинг курси, чет эл инвестицияларининг суғурта қилиш билан боғлиқ химоя механизмларининг поёнига етказилмаганлиги, инвестицион лойихалар тўғрисида аниқ маълумотлар йўқлиги, қимматли қоғозлар бозорининг ривожланмаганлиги ва шу кабилар инвестицион мухитга салбий таъсир кўрсатади.

Юқоридагилардан хулоса қиладиган бўлсак, инвестиция мухити сармояни муайян объектга ёки мамлакатга жойлаштиришнинг барча афзалликларини белгилайдиган сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, ва бошқа шароитлар мажмуидир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

Асосий адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. — Т.: «Адолат», 1992.
2. Ўзбекистон Республикасининг «Инвестиция фаолияти тўғрисида»ги Қонуни // Халқ сўзи. 1998 йил 24 декабр.
3. Ўзбекистон Республикасининг «Чет эл инвестициялари тўғрисида»ги Қонуни // Халқ сўзи. 1998 йил 20 май.
4. Ўзбекистон Республикасининг «Чет эл инвесторлари ҳуқуқларини ҳимоя қилиш кафолатлари ва чора-тадбирлари тўғрисида»ги Қонуни // Халқ сўзи. 1998 йил 21 май.
5. Ўзбекистон Республикаси «Ўзбекистон Республикаси Марказий банки тўғрисида» ги Қонуни, 1995 йил 21 декабр.
6. Ўзбекистон Республикасининг «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида» ги Қонуни, 1996 йил 25 апрел.
7. Ўзбекистон Республикасининг “Микромолиялаш тўғрисида”ги Қонуни 2006 йил 15 сентябрь.
8. Ўзбекистон Республикасининг “Микрокредит ташкилотлари тўғрисида”ги Қонуни 2006 йил 20 сентябрь.
9. Ўзбекистон Республикасининг “Ипотека тўғрисида”ги Қонуни 2006 йил 4 октябрь.